

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/281147200>

Öğrenci Bireysel Sorumluluk Ölçeği-10 Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (VALIDITY AND RELIABILITY STUDY OF THE TURKISH VERSION STUDENT PERSONAL RESPONSIBILITY SCALE-10)

Article · January 2014

READS

346

1 author:

Uğur Doğan

Mugla Üniversitesi

21 PUBLICATIONS 5 CITATIONS

SEE PROFILE

ÖĞRENCİ BİREYSEL SORUMLULUK ÖLÇEĞİ-10'UN TÜRKÇE FORMUNUN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI*

Uğur DOĞAN**

ÖZET

Araştırmanın amacı Singg ve Ader (2001) tarafından geliştirilen Öğrenci Bireysel Sorumluluk Ölçeği-10'un Türkçe uyarlama çalışmasını yapmaktır. Çalışma, 136'sı erkek, 108'i kadın 244 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda tek boyutlu ölçeğin kabul edilebilir uyum indeksleri verdiği görülmüştür ($\chi^2=90,17$, $sd=35$, $\chi^2/sd=2,57$, $RMSEA=.081$, $GFI=.97$, $AGFI=.95$, $CFI=.84$, $IFI=.84$, $NNFI=.79$). Ölçeğin dilsel eşdeğerli için iki hafta ara ile yapılan çalışmada .86 gibi yüksek düzeyde ilişki olduğu gözlenmiştir. Ölçeğin uyum geçerliği için yapılan çalışmada, Öğrenci Sorumluluk Ölçeği ile arasında .40 ($p<.001$), İç-Denetimsel Sorumluluk, Dış-Denetimsel Sorumluluk Ölçeği ile arasında .56 ($p<.001$) düzeyinde bir ilişki olduğu görülmüştür. Güvenirlik çalışması için yapılan işlemde, Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .63 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, Öğrenci Bireysel Sorumluluk Ölçeği-10'un Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci bireysel sorumluluk ölçeği-10, geçerlik, güvenilirlik, doğrulayıcı faktör analizi

VALIDITY AND RELIABILITY STUDY OF THE TURKISH VERSION STUDENT PERSONAL RESPONSIBILITY SCALE-10

ABSTRACT

The aim of the research to adaptation the student personal responsibility scale-10 that develop Singg and Ader (2001). Research was conducted on 244 university students. Results of confirmatory factor analyze, fit index values of the model were chi-square=90,17, $df=35$, $\chi^2/sd=2,57$, $RMSEA=.081$, $GFI=.97$, $AGFI=.95$, $CFI=.84$, $IFI=.84$, $NNFI=.79$. Results of language equivalency showed that the correlation between Turkish and English forms was .86. In criteria reliability study showed that correlation between Student Responsibility Scale was .40 ($p<.001$), internally-externally controlled responsibility scale was .56 ($p<.001$). The internal consistency reliability coefficient of the scale was found as .63. These results demonstrate that Student Personal Responsibility Scale-10this scale is a valid and reliable instrument.

Keywords: Student personal responsibility scale-10, validity, reliability, confirmatory factor analyze

* Bu çalışma; 4-7 Mayıs 2012 tarihleri arasında gerçekleşen "4. International Congress of Educational Research" kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD, ugurdogn@gmail.com

GİRİŞ

Sorumluluk kavramı, kişinin kendi davranışlarının veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın farkında olması ve davranışlarının ve durumların sonuçlarını üstlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, kişinin kendi davranışlarının ve yetki alanına giren olayın sorumluluğunu hem ahlaki, hem de yasal boyutta üstlenmesi beklenmektedir (Glover, 1970). Bir başka tanımlamada ise sorumluluk, seçimler yapmak ve bu seçimlerin sonucunu ve etkilerini kabullenmek olarak tarif edilmiştir (Popkin, 1987). Lickona (1991) ise sorumluluğu ahlakın aktif yanı olarak tanımlamıştır. Kişinin kendisine ve başkalarına özen ve bakım göstermesini, yükümlülüklerini yerine getirmesini, toplumsal sürece katılmasını, acıları dindirmeye çalışmasını ve de daha iyi bir dünya için çaba harcamasını sorumluluk olarak tanımlamıştır.

Sorumluluğun felsefi boyutu içerisinde değerlendirilebilen kriterlere önem verseler de, davranışta bulunan kişinin dürüst ya da sahte davranıp davranmadığı, geçerli gerekçelerinin olup olmadığı, sonuçtan pişman olup olmadığı gibi boyutların objektif olarak ölçülmesi mümkün değildir. Bunun için daha belirleyici bilgilere ihtiyaç vardır (Glover, 1970). Sorumluluğun bir diğer anahtar kelimesi “seçim”dir. Kişiler yaşamları boyunca sürekli olarak bir şeyleri, diğer şeylere tercih ederek geçirmektedirler (Nelson-Jones, 1984).

Kişisel sorumluluk kişinin kendisine yönelik sorumluluğu olarak ele alınmaktadır ve kişinin kendi benliğine yönelik sorumluluğu ve kişinin kendi bedenine yönelik sorumluluğu olmak üzere iki kısımda incelenmektedir (Hamilton & Fenzel, 1988). Kişisel sorumluluk kişinin kendi benliğini güçlü kılmak adına çabalarını, diğerleriyle başkalarının sınırlarını zorlamayan ve saygıya dayalı bir iletişimi benimsemesini, kendi seçimlerinden sorumlu olmasını ve bu seçimlerin sonuçlarını üstlenmesini, kendi hayatını kendinin yönlendirmesini, fiziksel ve duygusal iyi olusunu sağlamasını, sorumlu bir biçimde hissetmesi ve düşünmesi gibi öğeleri içermektedir. Kişinin kendisine karşı sağlıklı bir kimlik kazanmak, sağlıklı değerler edinmek, sağlıklı algılama ve değerlendirme yollarına sahip olmak ve sağlıklı kişilerarası ilişkiler geliştirmek gibi sorumlulukları bulunmaktadır (Messina, 2004).

Literatür incelendiğinde öğrencilerin akademik sorumlulukları hakkında çalışmaya rastlanmamıştır. Akademik sorumlulukla ilgili sayılı çalışmalar akademisyenlerin akademik sorumlulukları ile ilgilidir. Öğrencilere ait akademik sorumlulukla ilgili bazı üniversitelerin web siteleri incelenmiştir. Akademik sorumlulukla ilgili en detaylı bilgileri veren üniversitelerden birisi South Carolina üniversitesidir. Üniversiteye ait web sitesinde öğrencilerin sorumluluklarını sıralamışlardır; bütün akademik sorumluluk öğrenciye aittir, ne ailesine, ne danışmanına ne de gerse giren öğretim görevlilerine. Derslerle ilgili bir problem varsa bu problemi çözmek için dönem sonunu beklemelidir varsa derse devam etmek zorundadır. Dersleri kaçırmamalıdır, randevularını ders dışı zamanlara göre ayarlamalıdır. Okuma parçaları muhakkak okunmalıdır, derslere hazırlıklı gelmelidir, eğer özel bir mazereti varsa ve dersi kaçırırsa bunu ders görevlisine en kısa zamanda bildirmek öğrencinin sorumluluğundadır. Derslerde düzenli olarak not tutmalıdır. Ödevlerin teslim tarihi kesindir, tartışmaya açık değildir. Mezuniyet ve ders geçme verilmez öğrenci kendisi hak eder. Sahtekârlık yapmamalıdır (<http://www.cse.sc.edu/>).

Houston-Downtown Üniversitesi ise aktif öğrenci olmak üzerinde durmaktadır; öğrenciler bir akademik plan yapmalı ve bunu takip etmelidir. Öğrenciler derslere katılmalı ve sınıfın bir parçası olmalıdır. Öğrenciler derslerde ya da öğretmenleri veya idarecilerle yaptıkları görüşmelerde anlamadığı ya da spesifik konularla ilgili sorular sormalı ve aktif bir öğrenci olmalıdır. Kişisel hedefleri ve hedefleri olmalıdır. Okulun kaynaklarını kullanmalıdır. Yönetmelikleri, okul programını politikalarını bilmelidir, okulun kaynaklarını kullanmalıdır, okul ve grup etkinliklerine katılmalıdır, danışmanın tecrübelerine uyarak aktif bir öğrenci olmalıdır (<http://www.dt.uh.edu/>)

Exeter Üniversitesi katılımcı bir öğrenci olmanın üzerinde durmaktadır; eğitim hayatının sadece alıcısı değil aynı zamanda başlıca katılımcısı olmalıdır. Bir modüle ya da programa yazılmak zorundadır. Yararına olan konferans, seminer gibi planlanmış aktivitelere katılması beklenir, aynı zamanda katıldığı bu aktivitelerdeki sorumluları gözlemlemeli ve eğer bu aktivitelere herhangi bir mazeret yüzünden katılmıyorsa en kısa zamanda ilgili kişilere bilgi vermek zorundadır (<http://www.exeter.ac.uk/>).

Blacnell Üniversitesi ise akademik sahtekârlığın üzerinde durmaktadır. Çalışmalarda sahtekârlığı ya da intihali kabul etmemekte ve bu durumlara derhal karşı koyulmasını istemektedir (<http://www.bucknell.edu/x1324.xml>). British Columbia Üniversitesi bahsedilen sahtekârlığı daha geniş bir şekilde tanımlamaktadır; öğrenciler bir ödevi yaparken birbirlerine yardım edebilirler fakat aynı ödevi veremezler, başkalarının hazırladığı ödevi kendi isimlerini yazamazlar aynı zamanda başkalarının isimlerini kendi hazırladıkları ödevi yazamazlar; başkalarının çalışmasını kopyalamazlar, başkalarının kendi çalışmalarını kopyalamasına izin veremezler, yapılacak her türlü atıfta muhakkak kaynak belirtmeliler (<http://www.chbe.ubc.ca/>).

Eğitim bilimleri ve psikolojik danışmanlık rehberlik alanında son derece önemli bir konu olan olmasına rağmen yapılan inceleme sonucunda hem yurt dışında hem de ülkemizde öğrenci sorumluluğunu ölçmeye yönelik neredeyse yok denecek kadar az sayıda ölçek olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu araştırmanın amacı Öğrenci Bireysel Sorumluluk Ölçeği-10'un Türkçe uyarlama çalışmasını yapmaktır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu: Bu araştırmanın, orijinal çalışmanın örneklemini 18-26 yaş arası öğrenciler oluşturduğu için, örneklemini Abant İzzet Baysal Üniversitesinin çeşitli bölümlerinde öğrenimlerine devam eden 244 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrenciler 2011-2012 Eğitim öğretim yılında Bahar döneminde Abant İzzet Baysal Üniversitesinin çeşitli bölümlerinde öğrenim görmekte olan öğrenciler arasından tesadüfi yöntemle seçilmiştir. Çalışma grubu 136'sı erkek (55.74%) ve 108'i kadından (44.26%) oluşmuştur. Ayrıca ölçeğin dilsel eşdeğerlik çalışması İngiliz Dili Eğitimi programının 4. sınıfına devam eden 30 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Test-tekrar test çalışması ise 30 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Student Personal Responsibility-10 (Öğrenci Bireysel Sorumluluk Ölçeği-10): Ölçek Singg ve Ader (2001) tarafından geliştirilmiştir. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam 36.63%'nü açıklayan 10 maddeden oluşan, tek boyutlu bir yapı ortaya

çıkmiştir. Güvenirlik çalışması için yapılan istatistikte, Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ise .76 elde edilmiştir. Bir diğer güvenirlik çalışması olan test-tekrar test çalışması yapılmış, 8 hafta ara ile yapılan iki çalışmada .74 ($p < .05$) sonucu elde edilmiştir.

Öğrenci Sorumluluk Ölçeği: Ölçek Kaya ve Doğan (2011) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliği için kullanılan açımlayıcı faktör analizi çalışmasında toplam varyansının %52'sini açıklayan, toplam 13 madde 4 faktörden oluşan bir ölçek elde edilmiştir. Bulunan faktörler Derse Katılım, Okula Katılım, Ödev Bilinci ve Başarı Farkındalığı olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin ölçüt geçerliğini test etmek için Özen ve Gülaçtı (2011) tarafından geliştirilen, İç-Denetimsel Sorumluluk, Dış-Denetimsel Sorumluluk ölçeği kullanılmış .52 ($p < .001$) düzeyinde ilişki olduğu bulunmuştur. Güvenirlik çalışmasında Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı, ölçeğin alt boyutlarının sırası ile, .82, .86, .87 ve .79 bulunmuştur. Ölçeğin 2 hafta ara ile yapılan test-tekrar test güvenirlik çalışmasında .78 ($p < .001$) korelasyon bulunmuştur. Bir diğer güvenirlik çalışması olan 27% alt-üst grup karşılaştırmasında bütün maddelerin anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür ($p < .001$). Son olarak madde toplam analizinde, maddelerin .37 ile .72 toplam puanla ilişkisi olduğu görülmektedir ($p < .001$).

İç-Denetimsel Sorumluluk, Dış-Denetimsel Sorumluluk Ölçeği: Ölçek Özen ve Gülaçtı (2011) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek geliştirme çalışması 337 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. 19 sorudan oluşan 2 boyutlu bir yapı ortaya çıkmıştır. Ölçeğin kriter geçerliği için Kontrol odağı ölçeği ile .67 ($p < .001$) ilişki olduğu görülmüştür. Güvenirlik çalışmasında Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı değerlerine bakılmış, ölçeğin tamamı için .67, içsel denetimsel sorumluluk için .62, dışsal-denetimsel sorumluluk için ise .73 bulgusuna ulaşılmıştır.

İşlem

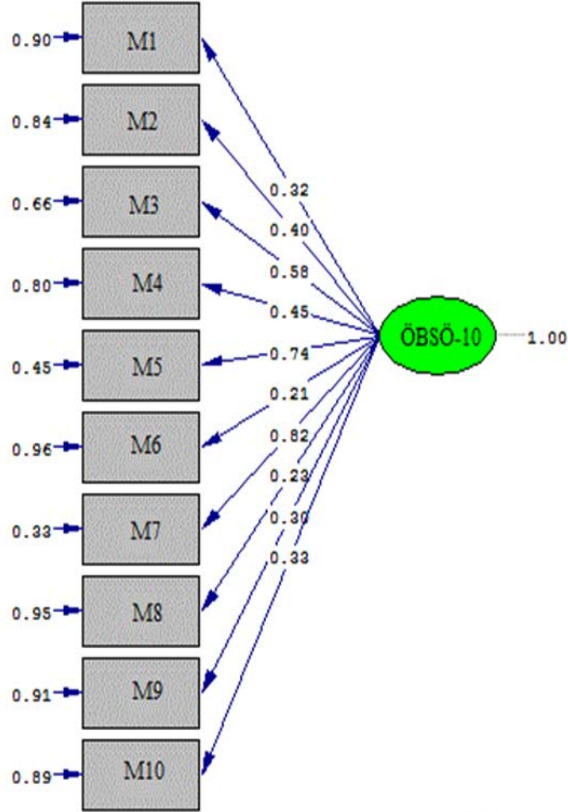
Öğrenci Bireysel Sorumluluk Ölçeği-10'un Türkçeye uyarlama çalışmalarını gerçekleştirmek için öncelikle, çalışmanın yapılabilmesi için ölçeğin geliştiricilerinden yazılı izin alındıktan sonra, üçü de ölçeği daha önce hiç görmemiş İngilizce öğretmenleri tarafından, birbirinden bağımsız olarak ölçek maddelerini Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra alanında Rehberlik ve psikolojik Danışmanlık alanında doktora sahibi 3 uzmanında görüşü alınarak tek bir Türkçe ifadeye ulaşılmıştır. Ardından değerlendirme formu oluşturularak, ölçeği İngilizce orijinal maddeleri üste ve Türkçe çevirileri alta yazılmış, ayrıca gerekli görülen durumlarda maddenin değiştirilmesi, düzeltilmesi veya çıkartılmasıyla ilgili görüş ve önerileri belirtecekleri açıklama bölümü eklenmiştir. Daha sonra Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında uzman öğretim üyeleri ile iletişime geçilerek, ölçeği özgün maddeleri ve Türkçe çevirilerinin okunup, çeviri maddelerin, özgün maddeyi, anlam, içerik yönünden ne kadar karşıladığı yönündeki değerlendirmeleri istenmiştir. Çeviri uygunluk değerlendirme formu, uzmanlarca birbirlerinden bağımsız olarak doldurulmuş, maddelere ilişkin düzeltme önerileri de alınmıştır. Uzman görüşleri dikkate alınarak Türkçe maddelerde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Türkçe form; madde sayısı, madde sırası ve derecelendirme ölçeği gibi noktalar açısından özgün formdaki düzeni korumuştur.

Bir sonraki aşamada, Türk Dili ve Edebiyatında uzman 2 kişi tarafından, Türkçe formundaki her bir maddeyi, dilbilgisi ve anlaşılabilirlik açısından değerlendirmişlerdir. Türkçe form son halini aldıktan sonra, bir başka İngilizcede uzman tarafından, Türkçe maddelerin İngilizceye geri çevirisi yapılmıştır. Özgüne ve geri-çeviri İngilizce maddeler yan yana getirilerek benzerlikleri yazar ve üç bağımsız uzman tarafından incelenmiş ve yüksek oranda benzeştikleri belirlenmiştir. Böylece ölçeğin dil geçerliği çalışması tamamlanmıştır.

BULGULAR

Dilsel Eşdeğerlik: Öğrenci Bireysel Sorumluk Ölçeği-10'un dil eşdeğerliği çalışması, 2011-2012 Eğitim öğretim yılında Bahar döneminde Abant İzzet Baysal Üniversitesinin Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Bölümü, İngiliz Dili Eğitimi programının 4. sınıfına devam eden 30 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere ölçeğin orijinali olan İngilizce formu uygulanmış ve iki hafta sonra ölçeğin Türkçe formu uygulanmıştır. İki uygulama arasında yüksek düzeyde ilişki ($r=.86$) olduğu gözlenmiştir.

Yapı Geçerliği: Öğrenci Bireysel Sorumluk Ölçeği-10'un yapı geçerliğini incelemek için orijinal ölçeğin doğrulanması amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanmıştır. Elde edilen uyum indeksleri incelendiğinde elde edilen değerlerin kabul edilebilir olduğu görülmektedir ($\chi^2=90,17$, $sd=35$, $\chi^2/sd=2.57$, $RMSEA=.081$, $GFI=.97$, $AGFI=.95$, $CFI=.84$, $IFI=.84$, $NNFI=.79$). Ölçeğin faktör yüklerine ilişkin bulgular şekil 1'de verilmiştir.

Chi-Square=90.17, df=35, P-value=0.00000, RMSEA=0.081

Şekil 1. Öğrenci Bireysel Sorumluluk Ölçeği-10'a İlişkin Path Diagramı

Uyum Geçerliliği: Öğrenci Bireysel Sorumluluk Ölçeği-10'nun uyum geçerliğini test etmek amacıyla Öğrenci Sorumluluk Ölçeği ile İç-Denetimsel Sorumluluk, Dış-Denetimsel Sorumluluk Ölçeği kullanılmıştır. Öğrenci Bireysel Sorumluluk Ölçeği-10'nun Öğrenci Sorumluluk Ölçeği ile arasında .40 ($p < .001$) düzeyinde bir ilişki bulunmuştur. Öğrenci Bireysel Sorumluluk Ölçeği-10'nun İç-Denetimsel Sorumluluk, Dış-Denetimsel Sorumluluk Ölçeği ile arasında .56 ($p < .001$) düzeyinde bir ilişki olduğu görülmüştür. Sonuç olarak Öğrenci Bireysel Sorumluluk Ölçeği-10 ile Öğrenci Sorumluluk Ölçeği ve İç-Denetimsel Sorumluluk, Dış-Denetimsel Sorumluluk Ölçeği ile orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir.

Güvenirlilik Çalışması

Öğrenci Bireysel Sorumluluk Ölçeği-10'nun güvenirlik çalışması için başvuru olan ilk yöntem Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı olmuştur. Yapılan istatistikî işlem sonucunda .63 seviyesinde bir bulguya ulaşılmıştır. Özdamar (2004)'e göre .60 ile .80 arasındaki

değerler, güvenilirlik için “oldukça güvenilir” olarak ele alınabilir. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için kullanılan bir diğer yöntem olan test-tekrar test yöntemi kullanılmıştır. 30 kişilik bir gruba iki hafta ara ile iki uygulama yapılmıştır. Güvenirlik çalışması için Pearson Momentler Korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan ön test ve iki hafta sonra yapılan son test çalışmasından sonra pearson momentler korelasyon katsayısı .77 bulunmuştur ($p<.001$). Tavşancıl’a (2010) göre güvenilirlik katsayısının pozitif ve en az .70 olması beklenmektedir. Bu bilgiye göre ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu çalışmada Singg ve Ader (2001) tarafından geliştirilen Öğrenci Bireysel Sorumluluk Ölçeği-10’un Türkçeye uyarlanması ve Türkçe formun geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ölçek uyarlamada son derece önemli olan dilsel eşdeğerlik çalışması için Öğrenci Bireysel Sorumluluk Ölçeği-10’un İngilizce ve Türkçe form puanları arasındaki korelasyon hesaplanmış ve iki form puanları arasında yüksek düzeyde tutarlılık (.80, $p<.001$) olduğu görülmüştür. Bu sonuç ölçeğin Türkçeye çevrilmesi sürecinin başarılı biçimde tamamlandığını göstermesi açısından anlamlıdır. DFA sonucunda uyum indeksleri sınırları göz önüne alındığında modelin kabul edilebilir düzeyde uyum verdiği ve ölçeğin orijinal yapısının Türkçe versiyonunun yapısıyla uyduğu görülmektedir.

Ölçeğin iç tutarlılık katsayısının oldukça güvenilir bulunması (.63) iç tutarlılığının yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçeğin puan değişmezliği test-tekrar test yöntemiyle incelemiştir. Araştırmalarda kullanılacak ölçme araçları için öngörülen güvenilirlik düzeyinin .70 olduğu (Tavşancıl, 2010) dikkate alınır, ölçeğin güvenilirlik düzeyinin yeterli olduğu söylenebilir. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından elde edilen bulgular Öğrenci Bireysel Sorumluluk Ölçeği-10’un Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

Öneriler

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yürütüldüğü araştırma grubu üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Dolayısıyla ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği için farklı örneklem türleri örneğin lise ve ortaokul öğrencileri üzerinde yapılacak çalışmalar da son derece önemlidir. Son olarak bu ölçeğin kullanılacağı araştırmaların yapılması ölçme gücüne önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Glover, Jonathan. *On Responsibility*. New York: Humanities Press, 1970.
- Hamilton, Stephen & Fenzel, Leo Mickey. “The Impact of Volunteer Experience on Adolescent Social Development: Evidence of Program Effects” *Journal of Adolescent Research*, 3(1), 65-80. doi: 10.1177/074355488831006, 1988.
- Kaya, Mehmet. & Doğan, Uğur. “Student Responsibility: The Study of Scale Development, Reliability and Validity” *Journal of European Education*. 4 (1). 11-18, 2014.
- Lickona, Thomas. *Educating for Character: How Our Schools Can Respect and Responsibility*. New York: Bantam Books, 1991.

Messina, J. James. *Tools for Personal Growth: Accepting Personal Responsibility*. <http://www.livestrong.com/article/14698-accepting-personal-responsibility/>. (21-03-2011 tarihinde internet ortamından indirilmiştir). 2004.

Nelson-Jones, Richard. *Danışma Psikolojisi Kuramları*. (Çev. Ed. F. Akkoyun). Ankara: 72 TDFO Ltd. Sti. 1995.

Özdamar, Kazım. *Paket Programlar ile İstatistik Veri Analizi 1*. Eskişehir: Kaan Kitabevi. 2004.

Özen, Yener. & Gülaçtı, Fikret. "Development of Internally and Externally Controlled Responsibility Scale: Validity, Reliability and Analysis" *World Applied Sciences Journal*. 12 (2): 139-144. 2011.

Popkin, Michael. *Active Parenting: Teaching, Cooperation and Responsibility*. San Francisco: Harper & Row Publishers, 1987.

Singg, Sangeeta. Ader, JerreJ. "Development of Student Personal Responsibility Scale-10" *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 29(4), 331-336, 2001

Tavşancıl, Ezel. *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi* (4. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2010.

<http://www.bucknell.edu/x1324.xml> (20-03-2011 tarihinde internet ortamından indirilmiştir).

http://www.cse.sc.edu/~cmatthew/acad_response.htm (20-03-2011 tarihinde internet ortamından indirilmiştir).

<http://www.chbe.ubc.ca/> (20-03-2011 tarihinde internet ortamından indirilmiştir).

http://www.uhd.edu/academic/colleges/university/academic_advising/aar.htm (20-03-2011 tarihinde internet ortamından indirilmiştir).

<http://www.exeter.ac.uk/students/studies/academic/#4> (20-03-2011 tarihinde internet ortamından indirilmiştir).